

Cuprins

I. Noțiuni generale privind instituția probațiunii

1. Delimitări conceptuale	2
2. Apariția și evoluția conceptului <i>probațiune</i>	3
3. Principiile probațiunii	4
4. Instituția probațiunii în unele state	5

II. Probațiunea – instituție juridică distinctă în sistemul de drept al statului

1. Activitățile de probațiune	9
2. Probațiunea prezentențială	10
• Raportul de evaluare	11
3. Probațiunea sentențială	13
a) În comunitate	13
• <i>Supravegherea</i>	13
• <i>Asistență și consiliere</i>	17
• <i>Supravegherea în comunitate a persoanelor liberate condiționat înainte de termen</i>	18
b) Probațiunea penitenciară	20
4. Probațiunea postsentențială	22
5. Serviciul de Probațiune și consilierul de probațiune	23
a) Statutul personalului Serviciului de Probațiune	24
b) Drepturile și obligațiile ofițerului de probațiune	24
c) Cooperarea Serviciului de Probațiune cu organele de stat și cu alte instituții	24

III. Baza legală de funcționare a instituției probațiunii

1. Elemente de probațiune reglementate în legislația Republicii Moldova	26
2. Reglementarea internațională în domeniul probațiunii	30
Bibliografie	32

PROBAȚIUNEA

I. Noțiuni generale privind instituția probațiunii

1. Delimitări conceptuale

Reacția socială față de infracționalitate de-a lungul timpului a cunoscut câteva forme de manifestare, care s-au conturat ca modele distincte: represiv, preventiv și curativ. Toate aceste modele, combinate, astăzi au contribuit la formarea unor tendințe noi ale reacției sociale. Conform doctrinelor criminologice, o tendință nouă a reacției sociale o reprezintă tendința moderată. Această nouă orientare abordează problematica prevenirii și combaterii criminalității, într-o manieră structurală, sistematică, apreciind că reducerea diferenței sociale, economice și culturale dintre indivizi este de natură să contribuie la o mai mare implicare a cetățenilor la soluționarea problemelor comunității din care fac parte.

O instituție relativ nouă care propagă ideea tendinței moderate o reprezintă probațiunea.

Din punct de vedere etimologic, termenul *probațiune* provine din latinescul „*probatio*“ – perioadă de încercare. Acei condamnați care au demonstrat de-a lungul perioadei stabilite dorința de a se schimba, prin îndeplinirea condițiilor impuse, sunt iertați și eliberați.

În unele state probațiunea apare ca o sancțiune, ceea ce face ca aria și sfera de aplicare a activităților sale să fie limitate, astfel că în noua abordare a penalizării infractorilor *probațiunea este definită ca o modalitate de intervenție prin activități cu fundament sociopedagogic, caracterizate printr-o combinație între supraveghere și asistență. Ea este aplicată delicvenților selecționați în funcție de personalitatea lor criminologică, scopul principal fiind acela de a oferi subiectului posibilitatea de a-și modifica atitudinea față de viața în societate și de a se reintegra în mediul social, la libera sa dorință și fără riscul de a încălca din nou norma penală.*

Probațiunea este o instituție de justiție penală care dispune de strategii de intervenție în toate etapele procesului de justiție penală.

În planul serviciilor, probațiunea înglobează activități menite:

- să sporească eficiența sistemului de justiție penală în măsura în care acesta promovează drepturile omului;
- să mărească importanța conceptului de individualizare și să promoveze comportamentul adecvat al persoanelor care comit acțiuni ce contravin normelor penale.

În funcție de etapa la care se află procesul de justiție, avem trei feluri de probațiune:

- presentențială;
- sentențială;
- postsentențială.

Activitățile acestor probațiuni le vom desfășura în capitolele următoare.

Un alt argument necesar pentru reflectarea reală a complexității și importanței instituției probațiunii apare enunțarea procesului de implementare a probațiunii, care este un proces de durată, ce implică instruirea și dezvoltarea aptitudinilor personalului implicat; de asemenea, este nevoie de timp și pentru elaborarea și evaluarea noilor practici de implementare.

În secțiunea a 2-a a Legii Republicii Cehe cu privire la Serviciul de Probațiune și Mediere se arată că prin probațiune se înțelege organizarea și executarea supravegherii infractorului, a persoanei învinuite sau condamnate, monitorizarea executării pedepsei nonprivative de libertate, inclusiv a obligațiilor și restricțiilor stabilite, monitorizarea comportamentului persoanei condamnate pe durata probațiunii prin suspendarea de la detenție, de asemenea, acordarea de asistență individuală infractorilor și orientarea acestora spre un mod de viață corect, pentru a întruni condițiile stabilite de instanța de judecată sau de procuror; prin urmare, pentru a remedia relațiile legale și sociale care au fost afectate.

2. Apariția și evoluția conceptului *probațiune*

Originile probațiunii se găsesc în cadrul sistemului de drept anglo-saxon, în Legea Justiției de Pace din anul 1361, care pentru prima dată în istorie a reglementat instituția suspendării pronunțării hotărârii de condamnare. Este evident că probațiunea a fost rezultatul unei succesiuni de fenomene prin care s-a manifestat dorința de umanizare a justiției, precum și spiritul novator și avangardist al unor judecători care, în cadrul sistemului common-law, dispuneau de o autoritate absolută. Alte informații concrete cu privire la originile probațiunii se întâlnesc în sec. al XIX-lea, atunci când misionarii care activau pe lângă tribunalele poliției (1876) i-au convins pe judecători să le încredințeze spre îndreptare anumite delinvenți, în special pe aceia care aveau probleme cu consumul de alcool. Conform

opinieii misionarilor, consumul de alcool reprezenta principala cauză a delictivității, interdicția consumului de alcool fiind, de altfel, principala obligație stabilită în sarcina condamnaților.

Probațiunea este o rezultată firească a evoluției societății umane în domeniul sancționării celor care, sub diferite forme, încalcă regulile de comportament unanim acceptate. Practic, probațiunea a reprezentat punctul de trecere la un stadiu superior în domeniul sancționării, nu prin înlăturarea vechiului sistem bazat exclusiv pe principiul izolării infractorului de comunitate, ci prin constituirea unui sistem alternativ, bazat pe principiul menținerii și sancționării infractorului în comunitate, consilierea acestuia în vederea adaptării și buneii integrări în societate.

Dintr-o altă perspectivă se poate afirma că probațiunea a reprezentat elementul de legătură dintre pedepsele neprivative de libertate (amenda) și cele privative (închisoarea). Astfel, dacă o societate, într-o anumită perioadă de dezvoltare, cu un grad anumit de apreciere a condițiilor fundamentale ale vieții sociale și cu o anumită ierarhie a valorilor sociale, a stabilit modul de sancționare a faptelor care aduc atingere ordinii sociale, nu de puține ori realitatea a demonstrat că este foarte greu de atins perfecțiunea în stabilirea unei corelații între atingerea adusă valorilor sociale și sancțiunea ce trebuie aplicată. Probațiunea își găsește aplicabilitate și în cazul sancționării cu închisoarea, durata executării sancțiunii în regim privativ de libertate putând fi redusă, concomitent cu aplicarea probațiunii pe durata ce ar mai fi rămas de executat din pedeapsă.

3. Principiile probațiunii

– **Principiul intervenției oportune.** Pentru a se asigura o reacție eficace la infraționalitate și pentru a se obține succes în intervenția cu infractorul, consilierul de probațiune trebuie să aibă acces la infractori în toate fazele procesului penal.

– **Principiul normalizării.** Condițiile asigurate infractorilor trebuie să corespundă condițiilor asigurate persoanelor aflate în afara sistemului de justiție penală.

– **Principiul ajutorului imediat.** Ofițerul de probațiune trebuie să ia în primire cazul cât mai repede posibil, de regulă până la 5 zile de la momentul primirii sentinței de condamnare pentru punerea în executare.

– **Principiul apropierii.** Se urmărește ca distanța dintre client și consilierul de probațiune să fie cât mai mică, atât geografic cât și psihologic. Acest principiu se aplică și în legătură cu distanța dintre delictiv și familia acestuia.

- **Principiul continuității** are ca scop minimizarea întreruperii contactului cu comunitatea pe durata executării pedepsei.
- **Principiul coordonării** subliniază necesitatea intensificării colaborării dintre diferite instituții și birouri atât la nivel național, cât și local.
- **Principiul minimei intervenții.** Nu trebuie utilizată mai multă forță și constrângere decât este necesar.

4. Instituția probațiunii în unele state

Daca la început în **Anglia** sistemul probațiunii a funcționat în mod empiric, ulterior, în anul 1878, acesta a fost instituționalizat prin lege (First Offenders Act), în care se prevedea că pe durata termenului de probă, în care pronunțarea sentinței este suspendată, inculpatul este obligat la o anumită conduită și pus sub supravegherea unor persoane de încredere care aveau datoria de a-l informa pe judecător cu privire la comportamentul acestuia.

Un pas important în dezvoltarea probațiunii în această țară l-a constituit apariția, în anul 1907, a Legii probațiunii infractorilor (Probation of Offenders Act), care a statuat dreptul judecătorilor de a angaja o serie de persoane pentru a supraveghea, a asista și a se împrieteni cu infractorii plasați sub supravegherea lor. Acest act normativ stabilea, de asemenea, și condițiile pe care trebuia să le îndeplinească supraveghetorul, act care mai constituie, cu toate amendamentele făcute, baza legală pentru angajarea ofițerilor de probațiune, în special în Republica Irlanda.

Anul 1948 a reprezentat un moment de răscruce în istoria serviciilor de probațiune din Anglia și Țara Galilor, prin apariția Legii justiției penale (Criminal Justice Act), lege ce a stabilit cadrul operațional al serviciilor și care este în vigoare și în prezent în cele două țări.

În Anglia și Țara Galilor serviciile de probațiune sunt plasate sub tutela Home Office-ului (Ministerul de Interne), în timp ce administrarea fondurilor și monitorizarea la nivel național sunt realizate de către Inspectoratul de Probațiune al Majestății sale (Her Majesty's Inspectorate of Probation).

La nivel teritorial, Serviciul de Probațiune din Anglia și Țara Galilor este organizat în 56 de regiuni care, în general, se suprapun cu regiunile stabilite prin organizarea administrativă, excepție făcând Londra, care este împărțită în șase regiuni de probațiune, precum și regiunile North Wales și Northumbrie, care sunt acoperite de o singură regiune de probațiune.

Orice Serviciu de Probațiune se află în subordinea unui Comitet de Probațiune (Probation Committee), care este alcătuit din magistrați și cel puțin un judecător de la tribunalul regal (Crown Court), în cadrul acestuia fiind, de asemenea, cooptați,

pe baza unor criterii stricte, membrii marcanți ai comunității locale, precum și specialiști în domeniul muncii sociale.

Serviciile regionale de probațiune sunt conduse de un șef de serviciu (Chief Probation Officer), direct răspunzător de funcționarea serviciului în fața Comitetului, fiind ajutat în regiunile mari de un adjunct (Deputy Chief Officer).

În **Statele Unite ale Americii** apariția probațiunii a fost determinată de profundele modificări care au avut loc, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în cadrul justiției britanice, dreptul englez având în acea perioadă o puternică influență asupra celui american.

În anul 1878, statul Massachusetts a fost primul stat nord-american care a adoptat o lege în domeniul probațiunii, care prevedea, printre altele, dreptul primarului de a angaja primul ofițer de probațiune.

Ulterior, până în anul 1900, alte câteva state au adoptat legi privind probațiunea, deși au existat și numeroase alte state care aplicau această instituție, prin similitudine, fără a avea o lege în acest sens, în aceeași perioadă producându-se și ample reforme ale sistemului penitenciar, ca urmare fiind constituite o serie de asociații în domeniu.

În anul 1938 a fost adoptată Legea federală privind delincvența juvenilă, prin care probațiunea poate fi aplicată atât infractorilor minori, cât și celor adulți. Probațiunea a apărut și s-a dezvoltat în mod similar și în alte state ale common-law-ului, cum ar fi: Australia, Noua Zeelandă, Canada, Africa de Sud etc.

În **Olanda**, în anul 1823 a fost înființată, pe baza unei inițiative non-guvernamentale, Societatea Olandeză pentru Ameliorarea Morală a Deținuților, care avea ca principal obiectiv asistența persoanelor care au comis infracțiuni.

Activând aproximativ un secol și jumătate, această societate este considerată de majoritatea specialiștilor ca temelie a actualului Serviciu de Probațiune olandez.

La începutul secolului al XX-lea, pe lângă alte activități înregistrate de societatea olandeză, în domeniul social, evidențiindu-se îndeosebi o serie de organizații și asociații de factură religioasă, au avut loc și acțiuni specifice probațiunii. Printre cele mai reprezentative asociații putem menționa Clinica Olandeză pentru Dezalcoolizare, înființată în anul 1909, Organizația Catolică de Probațiune, fondată în anul 1916, precum și Organizația Protestantă de Probațiune, fondată în anul 1928. Încă din anul 1948, devenind conștient de utilitatea probațiunii în prevenirea și reducerea criminalității, guvernul olandez a creat cadrul legislativ necesar pentru instituționalizarea acestei activități, pentru ca abia în anul 1976 să ia ființă, la nivel

național, Asociația Generală pentru Probațiune și Asistență Postpenală prin unificarea Societății Olandeze pentru Ameliorarea Morală a Deținuților, a Organizației Catolice de Probațiune, a Organizației Protestante de Probațiune și a Asociației Mijers, o asociație ce se ocupă exclusiv de infractorii cu tulburări psihice. În Olanda, Serviciul de Probațiune are în prezent un caracter mixt, aproximativ 90% din ofițerii de probațiune fiind angajați ai unor instituții private, a căror activitate este subvenționată și controlată de către statul olandez.

Organizațiile de probațiune și asistență postpenală se implică în toate fazele procesului penal, începând cu momentul instrumentării cauzei, al judecării și condamnării, precum și după executarea pedepsei.

Principalul obiectiv al Serviciului de Probațiune olandez este promovarea integrării și reintegrării în societate a celor care au fost condamnați conform legii penale.

În **Danemarca**, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe fondul schimbării mentalității cu privire la scopul pedepsei, care nu era privită ca scop în sine, se acorda o mai mare atenție efectelor sale, respectiv reintegrării sociale a infractorilor, și aceasta, evident, tot datorită existenței unor numeroase asociații și organizații care se ocupau de asistența persoanelor eliberate din penitenciare. În anul 1951 a avut loc comasarea tuturor organizațiilor de ajutorare a foștilor deținuți într-o organizație privată, de nivel național, – organizația Daneză de Binefacere, care era finanțată parțial din fonduri publice, aflându-se într-o cooperare permanentă cu Administrația Închisorilor.

Aceleași idei novatoare de umanizare a justiției, care au cuprins întreaga Europă la sfârșitul secolului al XIX-lea, s-au manifestat și în cadrul societăților belgiene și franceze.

Astfel, în **Belgia**, prin Legea Le Jenue din anul 1888, a fost introdusă în dreptul penal instituția suspendării condiționate a executării pedepsei ce avea aplicabilitate asupra delicvenților primari, condamnați la pedepse de scurtă durată, cu scopul de a evita contactul cu mediul carceral, precum și stimularea acestora de a-și modifica comportamentul.

Aceeași instituție a fost introdusă și în **Franța**, în anul 1891, prin Legea Berenger, astfel creându-se premise pentru apariția probațiunii moderne franceze. Ulterior, în anul 1951, s-au efectuat o serie de experimente la nivelul câtorva tribunale corecționale, pentru ca în anul 1957, prin modificarea Codului penal și de procedura penală francez, să fie introdusă instituția suspendării sentinței cu supunere la probă, fiind, totodată, înființate comitetele de probațiune și asistență pentru liberați.

Aceste comitete au funcționat până în anul 1999, când au fost unite cu serviciile socioeducative din penitenciare. Dacă, inițial, în domeniul executării pedepselor în comunitate, acestea aveau doar sarcina de a controla modul de îndeplinire a obligațiilor impuse, de-a lungul timpului, atât organizarea, cât și atribuțiile acestor comitete au fost adaptate permanent la noile realități și cerințe de îndeplinire a justiției penale.

În Franța, sistemul de probațiune a fost introdus în legislația din 31.12.1957, care instituia suspendarea sentinței cu supunere la probă și înființa Comitetele de Probațiune și Asistență pentru Liberați (CPAL). Aceste comitete se aflau sub tutela Administrației Penitenciare, structură distinctă în cadrul Ministerului Justiției.

Prin Decretul nr.276 din 13 aprilie 1999, modificare a Codului de procedură penală francez, și înființarea Serviciilor Penitenciare de Inserție și Probațiune s-a realizat reforma sistemului execuțional prin unificarea, la nivel departamental, a celor două categorii de servicii într-o unitate administrativă unică.

În prezent, instituția probațiunii este reglementată de legislația majorității absolute a țărilor din Europa, America de Nord și cea de Sud, Australia etc.

II. Probațiunea – instituție juridică distinctă în sistemul de drept al statului

1. Activitățile de probațiune

Din lucrările publicate în domeniul probațiunii rezultă, în general, trei atitudini cu privire la activitățile de probațiune.

Într-o primă apreciere, se consideră că activitățile de probațiune fac parte din sfera juridicii. Este admis faptul că sunt utilizate și metode din activitatea de asistență socială, însă acestea au un caracter subsidiar datorită faptului că această instituție se încadrează în domeniul justiției penale, ceea ce face ca activitatea să aibă un caracter juridic. În consecință, personalul de probațiune poate utiliza metode de asistență socială, dar valorile de bază ale activității lor sunt diferite de cele ale asistenței sociale.

A doua poziție, care pune accentul într-o mai mare măsură, pe caracterul de asistență socială a probațiunii, o separă definitiv de sistemul justiției penale și de cel al asistenței sociale. Această separare vizează, exclusiv, activitățile de asistență socială ce le presupune probațiunea. Astfel, probațiunea va putea deveni un serviciu social specializat pentru delincvenți, în timp ce alte aspecte ale muncii de probațiune să fie îndeplinite de alte agenții. Separarea a avut loc în Scoția, în anul 1968, când serviciul de probațiune a fost inclus în Departamentul Serviciilor Sociale.

Mai există și o cale de mijloc, unde probațiunea este menținută în sistemul justiției penale, îndeplinind totodată și unele funcții ale asistenței sociale pe baza unei delimitări clare a sarcinilor și rolurilor. Fără îndoială, datorită faptului că astfel problema nu este soluționată definitiv, aceasta ar reprezenta o soluție de compromis, cu avantaje și dezavantaje în menținerea echilibrului penal-social.

Principalele activități ale probațiunii tradiționale constau în:

- supravegherea respectării de către infractor a măsurilor și obligațiilor stabilite de instanță în sarcina acestuia;
- asistența și consilierea infractorului în vederea reabilitării și reintegrării sociale.

Totodată, serviciile de probațiune desfășoară o gamă mult mai mare și mai complexă de activități, îndeosebi din domeniul social, cum ar fi:

- consilierea familiilor persoanelor aflate sub supraveghere sau care sunt în penitenciare;
- asigurarea asistenței sociale în interiorul unor instituții;
- administrarea propriilor case de reinserție socială;
- oferirea de consultanță și programe specializate pentru organizațiile care au în administrare asemenea așezăminte;

- protecția și asistența victimelor infracțiunilor;
- supravegherea intereselor minorilor în cauzele civile;
- întocmirea rapoartelor de evaluare la toate fazele procesului de justiție penală;
- întocmirea dosarului de reintegrare socială și supraveghere.

2. Probațiunea presentențială

Evaluarea presentențială este o activitate foarte importantă în procesul probațiunii.

În complexul celor desfășurate de serviciile de probațiune, aceasta este o activitate de bază, având în vedere că în prezent ea se regăsește printre atribuțiile oricărei instituții din lume, însărcinată cu aplicarea probațiunii. Evaluarea este realizată prin întocmirea rapoartelor (acest document poate fi denumit *referat, raport, anchetă socială* etc.).

Utilitatea unor asemenea rapoarte este indiscutabilă, ele oferind instanțelor de judecată informații pentru a putea aprecia mai bine nu numai gradul de pericol social al infractorului în raport cu fapta săvârșită, ci și pericolul pe care acesta îl reprezintă pentru societate în general.

Astfel, se realizează într-o mai mare măsură scopul justiției penale, de sancționare atât a faptei, cât și a persoanei care a săvârșit-o.

Complexitatea informațiilor oferite de aceste rapoarte ajută instanțele de judecată în luarea unor decizii juste nu atât în vederea stabilirii vinovăției sau nevinovăției infractorului, cât în ce privește procesul de individualizare a pedepsei, în special când este vorba de a decide dacă o anumită persoană, care a comis o infracțiune și a cărei vinovăție a fost stabilită, merită sau nu o a doua șansă și dacă poate fi menținută în libertate.

În afara aprecierii sus-menționate, informațiile oferite de rapoartele de evaluare ajută instanțele de judecată și în impunerea în sarcina infractorului a unor măsuri și obligații care să asigure nu numai sancționarea acestuia, ci și modificarea comportamentului.

Totodată, rapoartele de evaluare presentențială conțin informații referitoare la delicvent și modul său de viață, familie, societate, date privind fapta comisă și o evaluare a gravității acesteia, precum și a atitudinii infractorului față de infracțiune și circumstanțele ei, date referitoare la riscul de recidiva, respectiv oportunitatea aplicării unei pedepse neprivative de libertate etc. De asemenea, în referatele de evaluare presentențială sunt indicate, de regulă, și sursele de informații utilizate.

Rapoartele au un caracter consultativ, în sensul că instanțele de judecată pot să țină cont de informațiile oferite și propunerile formulate.

Pentru întocmirea rapoartelor, personalul de probațiune trebuie să identifice toate sursele de informații, să efectueze o serie de cercetări în cadrul autorităților, școlii, familiei, instituției medicale etc., pentru culegerea informațiilor, să le evalueze și să le prezinte instanței. De asemenea, deosebit de importantă în întocmirea raportului de evaluare prezentențial este activitatea ce constă în stabilirea gradului de relevanță a informațiilor obținute, adică de selectare și prezentare a acelor informații reprezentative, pe baza cărora instanța să poată să-și formeze o imagine completă asupra realității.

Rezultatele activităților de probațiune prezentențială sunt prezentate instanței de judecată în raportul de evaluare a infractorului, întocmit de către consilierul de probațiune (ofițerul de probațiune). Aceste prevederi sunt reglementate de către legislația de procedură penală a Republicii Moldova.

Completul de judecată sau judecătorul, când judecă singur cauza, deliberează mai întâi asupra chestiunilor de fapt și apoi asupra chestiunilor de drept. La adoptarea sentinței, instanța de judecată, la stabilirea pedepsei, soluționează următoarele chestiuni: dacă există circumstanțe care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului, ce măsură de sancționare urmează să fie stabilită inculpatului, luând în considerare și recomandările serviciului de resocializare.

Rapoartele de evaluare, pe lângă obiectivele indicate mai sus, mai pot conține propuneri privind cea mai adecvată sentință, fie în comunitate, fie chiar și custodială pentru infractorul respectiv. Prin aceste propuneri consilierul de probațiune nu apără și nici nu acuză în cadrul procesului penal, ci doar oferă o altă perspectivă, care îl ajută pe judecător să pronunțe o sentință adecvată.

În afara întocmirii rapoartelor de evaluare a infractorului, serviciile de probațiune desfășoară și alte activități, deosebit de importante, în cadrul instanțelor.

Astfel, mai multe sisteme prevăd posibilitatea sau obligația Serviciului de Probațiune de a asigura prezența unui membru al personalului în timpul audierilor penale, pentru furnizarea unui aviz oral asupra personalității arestaților preventiv, sau de a oferi informații privind posibilitatea unei soluții urgente de cazare sau chiar de a acorda asistență sau avize practice familiei infractorului.

• **Raportul de evaluare**

Raportul de evaluare este consultativ și de orientare, oferind instanței de judecată date privind persoana inculpatului sau, după caz, persoanele aflate în supravegherea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere, nivelul instrucției școlare, comportamentul, factorii care influențează sau pot influența conduita generală, precum și perspectivele reintegrării în societate.

Raportul de evaluare trebuie să fie obiectiv, concis, concret, clar și să cuprindă următoarele:

- a) introducere;
- b) sursele de informații utilizate;
- c) date privind persoana pentru care a fost solicitat raportul;
- d) factorii care influențează sau pot influența conduita generală a persoanei pentru care a fost solicitat raportul;
- e) perspectivele de reintegrare în societate.

În **introducere** pot fi consemnate, într-un formular tipizat, date referitoare la numele și prenumele inculpatului (persoanei condamnate), data și locul nașterii, adresa, fapta (faptele) pentru care subiectul raportului este inculpat (condamnat) sau sancționat cu o măsură educativă, instanța de judecată care a solicitat raportul, numărul dosarului penal, termenul de judecată, perioada de supraveghere, numele și prenumele ofițerului de probațiune desemnat cu întocmirea raportului de evaluare.

După completarea datelor cuprinse în introducere, celelalte părți ale raportului de evaluare vor fi prezentate pe scurt, într-o formă narativă, evitându-se, pe cât e posibil, folosirea unor termeni de specialitate sau exprimări care ar face dificilă înțelegerea conținutului raportului.

Raportul de evaluare poate avea pe prima pagină, în colțul din stânga sus, antetul serviciului de probațiune, iar în colțul din dreapta sus, – mențiunea „strict confidențial după completare“.

Fiecare pagină scrisă a raportului de evaluare poate avea în colțul din dreapta jos ștampila și semnătura șefului serviciului de probațiune.

Sursele de informații utilizate la întocmirea raportului vor menționa persoanele cu care au avut loc întrevederi și eventualele documente consultate. De asemenea, pot fi precizate numărul de întrevederi și, după caz, refuzul de cooperare sau eventualele îndoieli privind veridicitatea informațiilor, precum și sursele de informații la care nu a fost posibil accesul.

O atenție deosebită se va acorda redactării acelei părți din raportul de evaluare care se referă la datele privind persoana pentru care a fost solicitat raportul respectiv, deoarece se va face diferențiat, pentru inculpați și pentru persoanele condamnate condiționat.

În cazul inculpaților, datele vor arăta:

- a) trecutul infracțional;
- b) mediul familial și social;
- c) nivelul de instruire școlară și cel de pregătire profesională;

- d) comportamentul persoanei înainte și după comiterea faptei;
- e) factorii care au favorizat comportamentul infracțional;
- f) dacă este cazul, modul în care a îndeplinit anterior obligațiile stabilite de instanța de judecată.

În cazul inculpaților minori, datele privind persoana acestora se vor referi și la condițiile în care a crescut, precum și modul în care părinții, cel care l-a adoptat sau tutorele își îndeplinesc obligațiile ce le revin.

În cazul persoanelor **aflate în supraveghere** serviciului de probațiune, datele privind persoana acestora vor arăta mediul familial și cel social, evoluția persoanei din punct de vedere educațional și profesional, comportamentul pe perioada supravegherii, precum și modul în care a executat obligațiile stabilite de instanța de judecată.

3. Probațiunea sentențială

În funcție de sentința pronunțată de către instanța de judecată, condamnatului i se stabilește planul individual de lucru cu acesta, pe timpul executării pedepsei.

a) În comunitate:

- **Supravegherea**

Supravegherea persoanelor care au primit pedepse neprivative de libertate este o componentă a activității serviciilor de reintegrare socială și supraveghere.

Activitatea de supraveghere își găsește aplicabilitate în cazurile în care instanța de judecată pronunță o sentință cu supunere la probațiune, cum ar fi: condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei; liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; liberarea de răspunderea penală și pedeapsa penală a minorilor; munca neremunerată în folosul comunității etc.

Prin sentința de supunere la probațiune, după cum am menționat, condamnatului i se impun unele condiții obligatorii, care constituie obiectul activităților de supraveghere ale serviciilor de probațiune.

Aceste condiții pot varia de la maximă generalitate (prezentarea la întâlnirile cu personalul de probațiune, anunțarea schimbării domiciliului, precum și a oricărei deplasări ce depășește o anumită durată, comunicarea și justificarea schimbării locului de muncă etc.), până la condiții speciale, în funcție de specificul psihosocial al delicventului, identificat prin raportul de evaluare (participarea la grupuri de terapie sau de instruire, supunerea la unele măsuri de control, tratament sau

îngrijire medicală, tratament de dealcoolizare sau dezintoxicare, nefrecventarea anumitor locuri etc.).

Termenul de supraveghere nu trebuie interpretat în sens strict, supravegherea reprezentând un complex de activități care se află într-o strânsă interdependență.

Supravegherea propriu-zisă este precedată de o activitate cunoscută în literatura de specialitate ca luarea în sarcină a infractorului supus la probațiune.

Activitatea de luare în sarcină presupune realizarea într-un termen cât mai scurt cu putință, de regulă între 5 și 10 zile, a unei prime întrevederi între infractor și lucrătorul de probațiune desemnat cu supravegherea sa, al cărei scop principal este de a informa și explica infractorului, atât verbal, cât și în scris, în limba pe care o înțelege, condițiile impuse de instanța de judecată în sarcina lui, consecințele unui comportament inacceptabil, inclusiv posibilitatea revocării libertății supravegheate și executarea pedepsei în penitenciar. De asemenea, este adusă la cunoștința infractorului dreptul acestuia de a adresa plângere cu privire la modul de efectuare a supravegherii, precum și posibilitatea încheierii probațiunii înainte de termenul stabilit de instanța de judecată dacă se consideră că au fost făcute progrese serioase, atât în respectarea condițiilor impuse, cât și în direcția reintegrării sociale a acestuia. Activitatea de luare în sarcină mai presupune solicitarea și obținerea unui nou consimțământ al infractorului cu privire la supunerea la probațiune.

De asemenea, premergătoare supravegherii este întocmirea unui plan individual de supraveghere în care se stabilesc, pe lângă elementele generale (condițiile impuse, durata supravegherii etc.), și elemente speciale, precum: nevoile sau problemele reale ale infractorului, natura și frecvența întâlnirilor, colaborarea cu alte persoane sau instituții etc. De asemenea, ar fi bine ca planul de supraveghere să fie întocmit, pe cât e posibil, de comun acord cu infractorul. Mai mult, planul de supraveghere trebuie să aibă un caracter flexibil, care să permită actualizarea acestuia la diferite intervale de timp pentru a-l adapta atât la progresele sau insuccesele înregistrate de infractor, cât și la evoluția nevoilor sau problemelor acestuia.

Supravegherea propriu-zisă se realizează printr-o serie de activități, pornind de la observarea până la contactul direct cu infractorul. De asemenea, aceasta se poate realiza atât prin prezentarea infractorului la sediul serviciului de probațiune sau în alte locuri stabilite, cât și prin efectuarea de controale inopinate la domiciliu, la locul de muncă sau chiar în locurile și mediile frecventate anterior de către infractor, în care prezența acestuia a fost interzisă prin condițiile stabilite de instanță. Activitatea de supraveghere se poate realiza și printr-o strânsă colaborare cu organele de poliție, organizații neguvernamentale sau cu voluntari.

În unele state supravegherea este concepută și realizată gradual în sensul că întâlnirile și controalele sunt mai frecvente la începutul executării măsurii, pentru ca ulterior acestea, în funcție de răspunsul dat de infractor, să scadă în intensitate.

În ultimele decenii, statele puternic dezvoltate au pus la punct și au dezvoltat forme moderne de supraveghere, deosebit de eficiente, chiar dacă și la ora actuală există o controversă în ceea ce privește legalitatea și moralitatea acestora. Astfel, în Statele Unite ale Americii s-a introdus, pentru prima dată, supravegherea (monitorizarea) electronică a infractorilor condamnați în comunitate, sistem care constă în atașarea unui emițător, cu ajutorul căruia aceștia pot fi localizați în permanență. Acest sistem se aplică în prezent în țări ca: Olanda, Suedia, Anglia și Țara Galilor.

În unele state, serviciile de probațiune au obligația de a întocmi și prezenta instanțelor care au impus condițiile, rapoarte, al căror conținut și frecvență diferă de la stat la stat, dar care au, în principal, rolul de a oferi informații cu privire la modul de îndeplinire de către infractor a măsurilor impuse, precum și cu privire la evoluția comportamentului acestuia. De asemenea, diferențele dintre modul de reglementare a obligațiilor respective se manifestă și cu privire la inițiativa întocmirii unor asemenea rapoarte, aceasta revenind fie serviciilor de probațiune, fie instanțelor. Totuși, în toate sistemele de probațiune este prevăzută obligația serviciilor de a întocmi rapoarte în momentul în care a avut loc o încălcare gravă sau repetată a condițiilor sau obligațiilor stabilite, mai ales în cazul comiterii unei noi infracțiuni.

Obiectivele supravegherii infractorilor eliberați condiționat, în cadrul comunității, sunt analoage cu cele specifice infractorilor aflați sub un ordin de probațiune. Aceste obiective sunt:

- protejarea publicului;
- prevenirea recidivei;
- reintegrarea cu succes în comunitate.

Ofițerul supraveghetor trebuie să aibă în vedere aceste obiective pe durata executării sentinței în comunitate. Asigurarea unei supravegheri eficiente necesită un standard profesional ridicat atât din partea serviciilor de probațiune, cât și din partea personalului de probațiune, care, în general, să determine stabilirea unei relații profesionale, în care infractorul să fie sfătuit, ajutat și sprijinit pentru:

- asigurarea cooperării și conformării lui la condițiile acestea;
- asumarea de către el a responsabilității pentru delictul comis și determinarea lui de a coopera în vederea evitării comiterii de delict în viitor;

- susținerea lui în rezolvarea dificultăților personale legate de delict și de a câștiga noi abilități;
- motivarea și ajutorarea infractorului să se schimbe în bine și să devină un membru responsabil și pașnic al comunității;
- evaluarea riscului său de a recidiva și/sau să prezinte un pericol pentru public și a reacționa în mod adecvat la acest risc.

Acest standard pretinde să fie efectuată o vizită la domiciliul infractorului după aproximativ 5 zile lucrătoare de la primul interviu de după eliberarea din închisoare, în timp ce standardul ordinului de supraveghere a probațiunii nu conține asemenea cerințe stringente. Aceasta, mai ales pentru a reflecta faptul că delictul care a dus la impunerea unei sentințe cu închisoare a fost mult mai grav și că infractorii mai periculoși necesită o supraveghere intensivă, în special la început, în vederea atingerii obiectivului principal al supravegherii, adică protejarea publicului. Vizita respectivă va arăta infractorului că el încă execută o parte din sentință, astfel ca să nu aibă nici un dubiu asupra cerințelor impuse de perioada de supraveghere, vizita constituind și o verificare a reintegrării lui în cadrul comunității. În cazurile în care vizita la domiciliu este problematică (de exemplu, din motive de violență potențială sau de încredere în relațiile cu alți membri din familie), ofițerul trebuie să revadă toate opțiunile posibile. Astfel, vizita poate fi efectuată de către doi ofițeri la anumite ore stabilite în prealabil. Se pornește de la premisa că vizita va fi efectuată, dar, în cazuri excepționale, când există temeri serioase privind siguranța, se poate decide altfel. Motivele trebuie înregistrate în dosar.

Programele de supraveghere trebuie adaptate cu grijă la circumstanțele fiecărui infractor, de exemplu, pentru a face față dificultăților de angajare sau dezavantajelor rasiale. Munca serviciilor de probațiune trebuie să fie liberă de orice discriminare bazată pe rasă, sex, religie, handicap, orientare sexuală sau orice altă bază improprie. Toate serviciile de probațiune trebuie să evalueze o politică de șanse egale, efectiv implementată, monitorizată și revizuită. Acțiunea de prevenire a discriminării (practica antidiscriminatorie) necesită mai mult decât simpla voință de a accepta egalitatea tuturor infractorilor sau de a acorda aceeași atenție în cazuri diferite. Originea, natura și complexitatea, împrejurările ce necesită un tratament activ din partea tuturor celor interesați – de exemplu, prin instruirea echipei, prin supraveghere și revizuire și prin efectuarea unui efort suplimentar pentru a-i trata mai eficient pe infractorii din medii culturale diferite.

Secțiunile de probațiune trebuie să se asigure că supravegherea în zona lor se face conform acestui standard național, ținându-se cont de orice ghid asociat acestuia. Ofițerul supraveghetor trebuie să întocmească un raport cuprinzând detaliile perioadei în care infractorul s-a aflat sub supraveghere în comunitate.

- **Asistență și consiliere**

O altă categorie de activități, ce țin de esența probațiunii, se referă la asistență și consiliere prin care se realizează în mediul liber, în general, cea de a doua funcție a pedepsei, și anume cea de reeducare în vederea reintegrării sociale a infractorilor, astfel fiind garantat gradul de siguranță socială și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Aceste activități vizează în primul rând ajutorarea infractorilor supuși la probațiune pentru a face față obligațiilor impuse de instanță, precum și pentru modificarea comportamentului acestora în vederea conformării la normele generale considerate ca fiind valabile de către societate.

Activitatea de asistență și consiliere are un caracter deosebit de complex, ea presupunând evaluarea, ca proces de apreciere formală și analiză primară a problemelor și nevoilor delicventului, precum și a riscului pe care-l reprezintă pentru societate, urmată apoi de diagnosticare, pe baza căreia sunt apoi stabilite strategiile de acțiune și formele concrete de acțiune.

În acest scop se aplică diferite tehnici, cum ar fi: acțiuni care pun accentul pe o abordare mult mai comunitară (munca de grup) a unui ansamblu de cazuri de aceeași factură.

Sunt inițiate și alte acțiuni specifice, în funcție de delicvent: munca pe baze contractuale, programe specializate pentru combaterea abuzurilor de alcool și/sau droguri etc.

Activitatea de asistență și consiliere poate avea ca obiect nu numai infractorii, ci și celălalt pol al infracțiunii, respectiv, victimele infracțiunilor.

În ultima perioadă se manifestă la nivel mondial o preocupare crescândă pentru protecția victimelor infracțiunilor, martorilor, minorilor aflați în dificultate și nu numai.

Astfel, spre exemplu, nu de puține ori realitatea a demonstrat puternice traume, nu numai fizice, ci și psihice, la care pot fi supuse, uneori, victimele infracțiunilor. În acest sens, au fost elaborate și dezvoltate o serie de programe ce au ca principal obiectiv reintegrarea socială a acestora. Ar fi nedrept să acordăm sprijin numai celor care au pricinuit rău, fără a ne preocupa și de cei care au suferit rău.

De exemplu, Serviciile de Probațiune din Anglia și Țara Galilor consacră mai mult de 10% din activitatea lor pentru a ajuta instanțelor în aprecierea nevoilor copiilor ai căror părinți divorțează sau se separă, ori atunci când familia e implicată într-un conflict de drept privat.

- ***Supravegherea în comunitate a persoanelor liberate condiționat înainte de termen***

Încă din perioada executării sentinței, ofițerul de probațiune se va familiariza cu progresul infractorului în timpul executării sentinței în custodie. Dar el trebuie, de asemenea, să cunoască înainte de eliberare următoarele documente:

- dosarul disciplinar din închisoare;
- evaluarea instituției asupra atitudinii infractorului față de delict, victimă(e) și societate;
- folosirea de către infractor în închisoare a facilităților închisorii pentru educație, instruire, muncă, programe de rezolvare a problemelor personale înainte de liberare.

Contacte după liberare

Prima întrevvedere a consilierului de probațiune cu infractorul trebuie să aibă loc în ziua în care are loc liberarea. Primul interviu trebuie să fixeze cadrul de supraveghere, păstrând în minte obiectivele supravegherii:

- protejarea publicului;
- prevenirea recidivei;
- reintegrarea cu succes în comunitate.

Infractorului trebuie să i se explice scopul supravegherii, el urmând să confirme următoarele puncte:

- condițiile eliberării condiționate, inclusiv condițiile speciale, și consecințele neconformării;
- circumstanțele personale prezente, inclusiv adresa;
- nivelul așteptat al contactului și data următoarei întâlniri;
- discutarea oricăror probleme care pot apărea;
- informații despre ofițerul de supraveghere, care să includă numele său și adresa biroului, precum și numărul de telefon la care poate fi contactat.

O dată cu condițiile eliberării condiționate, ofițerul de probațiune trebuie să formeze ideea că perioada de supraveghere posteliberare formează parte a sentinței originare. Trebuie, de asemenea, să i se amintească infractorului că nerespectarea condițiilor eliberării condiționate va da naștere la răspunderea prin rechemare în închisoare.

Vizita la domiciliul infractorului trebuie efectuată imediat după liberare și doar după punerea condamnatului la evidența serviciului de probațiune, moment în care ofițerul de probațiune trebuie să confirme adresa infractorului și să facă aranjamentele cu privire la executarea în continuare a obligațiilor de către

condamnat. Este la dispoziția ofițerului de probațiune să decidă cazurile în care vizita acasă apare ca fiind problematică (de exemplu, din motive de violență potențială), dacă vizita să fie efectuată de doi ofițeri la o anumită oră.

A doua întrevedere trebuie să aibă loc la oficiul de probațiune (sau, dacă nu este posibil, la domiciliul infractorului), după un interval de aproximativ 10 - 15 zile lucrătoare de la eliberare, pentru a discuta programul de supraveghere.

Obiectivele întrevederii

După cea de a doua întrevedere și vizita la domiciliu, trebuie să fie deja discutate următoarele momente:

- programul de supraveghere structurat în jurul obiectivelor individuale;
- condițiile necesare pentru a călători în afara zonei de trai;
- serviciul și alte oportunități accesibile infractorului;
- situația financiară;
- frecvența întâlnirilor.

După ultima întrevedere (adică în decurs de 10 - 15 zile lucrătoare de la eliberare), ofițerul de probațiune trebuie, în toate cazurile, inclusiv în cazul infractorilor tineri, să comunice Serviciului de probațiune următoarele informații:

- confirmarea eliberării și adresa;
- confirmarea duratei autorizației cu date, pentru a include data expirării sentinței.

Contacte ulterioare. Frecvența contactului

După a doua întrevedere, întâlnirile pot avea loc o dată pe săptămână. Frecvența lor în continuare va depinde de progresul infractorului și nevoile sale, dar în mod normal acestea trebuie să fie cel puțin de 2 ori pe lună, în orice caz, nu mai puțin de o dată pe lună. Orice excepții trebuie coordonate cu Serviciul de Probațiune, pentru a fi înregistrată la dosar.

Consultațiile individuale sau în grupuri de lucru de asemenea urmăresc scopuri de supraveghere, dar acestea nu pot înlocui în întregime contactul individual cu infractorul care trebuie sprijinit printr-o monitorizare regulată. Datele tuturor acestor întâlniri și alte contacte urmează să fie înregistrate în dosarul infractorului.

Călătoria în afara zonei de rezidență

Aranjamente alternative trebuie prevăzute în vederea raportării atunci când infractorul călătorește temporar prin țară, de exemplu, prin folosirea telefonului sau prin raportarea către Serviciul de Probațiune din zona vizitată. Călătoria în afara țării nu se permite dacă aceasta împiedică supravegherea adecvată. Totuși, mai întâi ofițerul de probațiune trebuie să se consulte cu Serviciul de Probațiune care poate acorda o asemenea permisiune.

Schimbarea adresei

Când condamnatul se mută definitiv în altă zonă și noua adresă este confirmată, Serviciul de Probațiune:

– trimite dosarul (sau o copie) ofițerului-șef al Serviciului de Probațiune din noua zonă;

– informează șeful poliției din noua zonă despre noua adresă.

La primirea dosarelor, acestea trebuie prelucrate în același mod ca pentru oricare din cazurile noi.

Totodată, trebuie anunțate celelalte agenții, cum sunt departamentele de servicii sociale, dacă infractorul face obiectul supravegherii ca urmare a unei condamnări pentru o agresiune împotriva unui copil etc.

b) Probațiunea penitenciară

În unele state, serviciile de probațiune cooperează cu personalul penitenciar specializat în activitatea de resocializare a deținuților, în timp ce în alte state serviciile de probațiune sunt atașate sau integrate sistemului penitenciar.

În cadrul penitenciarelor, serviciile de probațiune acordă suport deținuților. Activitatea de asistență și consiliere se realizează prin elaborarea și aplicarea unor programe de educație civică, etică și morală, de educație igienico-sanitară, precum și programe de terapie psihosocială. Participarea deținuților la aceste programe are loc fie prin voluntariat (în majoritatea cazurilor), fie prin recomandarea administrației penitenciarului, fie din oficiu.

De asemenea, comisia de liberare condiționată întocmește un raport de evaluare pentru cei care au participat la programele de asistență, oferind informații despre gradul de modificare a comportamentului, posibilitățile reale de reintegrare în societate și, bineînțeles, riscul pe care aceștia îl prezintă pentru societate.

Dar activitatea de asistență și consiliere, desfășurată de către serviciile de probațiune în penitenciare, mai are și un obiectiv major – pregătirea deținuților pentru liberare. Astfel, deținuții sunt incluși în programe speciale de pregătire în scopul micșorării șocului trecerii de la mediul închis la mediul liber, precum și asigurarea resocializării după o perioadă de transformări intervenite atât la nivelul individului, cât și al societății.

Făcând o enumerare a activităților consilierului de probațiune în cadrul penitenciarului, putem arăta:

- întocmirea programului individual de lucru cu condamnatul;
- supravegherea respectării ordinii de executare a activităților cuprinse în acest program;

- evaluarea rezultatelor lucrului cu condamnatul;
- întocmirea rapoartelor pentru eliberarea condiționată, care combină evaluarea riscurilor și a gradului de pericolozitate cu propuneri pentru planul de supraveghere în comunitate.

Consilierul de probațiune, în cazul în care un infractor este liberat condiționat, trebuie să facă referire la fiecare dintre următoarele puncte, acolo unde acestea sunt semnificative pentru infractor:

- adresa de la domiciliu, dacă a fost vizitat, cine trăiește acolo și relația dintre aceștia și infractor. Dacă este cazul, informația poate să includă detalii semnificative privind situația materială și să ofere o istorie a membrilor de familie;
- atitudinea familiei față de întoarcerea infractorului după o absență îndelungată;
- opțiuni alternative dacă infractorul nu se poate întoarce acasă sau nu are locuință;
- carnetul de muncă și posibilități de serviciu după eliberare;
- atitudinea infractorului față de delict(e) și victimă(e);
- dacă se cunoaște atitudinea comunității locale față de infractor și atitudinea victimei; în anumite cazuri delicate, cum ar fi violul sau atunci când în delict este implicat un copil sau o persoană în vârstă – domiciliul, atitudinea și problemele victimei și familiei acesteia;
- în cazurile în care poate exista un risc pentru copii, să se arate că serviciile sociale au fost consultate asupra supravegherii postliberare în vederea protejării potențialelor victime;
- reacția la perioadele anterioare de supraveghere;
- reacția la eliberări temporare pe durata sentinței curente;
- reacția infractorului la discuțiile despre obiectivele supravegherii atunci când este posibil;
- un program de supraveghere conținând o evaluare a reacției posibile la supraveghere și propuneri privind organizarea supravegherii, incluzând frecvența contactelor;
- recomandări pentru eliberarea condiționată a infractorilor;
- păreri despre necesitatea unui specialist pentru supravegherea infractorului în comunitate, programelor de lucru, precum și crearea condițiilor adecvate de autorizare;
- o evaluare a riscului de recidivă;
- recomandări privind o condiție specială pentru autorizație.

4. Probațiunea postsentențială

Activitatea de asistență și consiliere acordată persoanelor eliberate din locurile de detenție se face, de obicei, doar la cererea fostului condamnat. Dar este o obligație a Serviciului de Probațiune care va desfășura ultimile activități de probațiune aplicate față de persoanele care și-au ispășit pedeapsa. Aceste activități constau în asistarea persoanelor în vederea reîntegrării directe în societate, aceasta presupunând folosirea aceluiași tehnici, principii și scopuri ale probațiunii, cel de scădere maximă a riscului de recidivă, doar că la această fază se va efectua evaluarea finală a rezultatelor activităților de probațiune desfășurate față de fostul condamnat. La această fază se va evalua:

- dacă atitudinea familiei este una pozitivă față de fostul condamnat, este sau nu acceptat;
- cercurile de persoane în care s-a integrat;
- dacă face sau nu abuz de alcool sau de substanțe stupefiante;
- cum relaționează cu cei din jurul lui;
- petrecerea timpului liber;
- motivarea schimbării comportamentale;
- dacă s-a încadrat sau nu în câmpul muncii;
- dacă venitul familiei fostului condamnat satisface necesitățile acesteia;
- necesitățile.

Activitățile finale de acordare a asistenței și consilierii față de fostul condamnat sunt trecute și ele la dosarul de reintegrare socială.

Dosarul de reintegrare socială și supraveghere cuprinde toată informația activităților desfășurate de consilierul de probațiune:

- a) cererea de asistență și consiliere;
- b) planul de reintegrare socială și supraveghere;
- c) raportul de evaluare întocmit înainte de pronunțarea sentinței judecătorești;
- d) raportul de evaluare solicitat de către instanță pe perioada supravegherii;
- e) referatele periodice de reintegrare socială și supraveghere, care conțin pe scurt informații cu privire la rezultatele înregistrate de către persoana asistată și consiliată, acestea fiind întocmite cel puțin o dată la șase luni sau ori de câte ori se înregistrează o evoluție pozitivă ori negativă în procesul de reintegrare a persoanei respective;
- f) concluziile ofițerului de probațiune, care fac obiectul unui raport final de reintegrare socială și supraveghere, întocmit la expirarea perioadei de asistență și consiliere, în care va preciza în ce măsură persoana respectivă are perspective de a se reintegra în societate.

Dosarul de reintegrare socială și supraveghere se păstrează în arhiva Serviciului de Probațiune, ofițerul de probațiune responsabil de caz fiind obligat să păstreze confidențialitatea informațiilor cuprinse în dosar.

Persoana asistată și consiliată și apărătorul acesteia, ales sau numit din oficiu, dacă are acordul persoanei căreia i s-a întocmit dosarul, poate consulta dosarul de reintegrare socială și supraveghere.

5. Serviciul de Probațiune și consilierul de probațiune

Deoarece nu există, în acest moment, un cadru legislativ comun tuturor țărilor din Europa în ceea ce privește sistemul de probațiune, este tocmai bine să prezentăm Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre, referitor la Regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate, în Memorandumul Explicativ al acestui document regăsindu-se necesitatea armonizării politicilor penale în Europa: într-o perioadă în care transformările politice la care asistăm în Europa, precum și libera circulație a bunurilor și persoanelor impun mai mult ca oricând folosirea unor reguli juridice omogene, s-a considerat utilă elaborarea unui Regulament European, astfel încât acest domeniu al dreptului ce se referă la executarea sancțiunilor și măsurilor să contribuie la consolidarea cooperării internaționale în sfera penalului.

Regulamentul constituie un corpus de norme, la nivel național, atât pentru legiuitori, cât și pentru participanți, în aplicarea sancțiunilor și măsurilor comunitare. Aceasta presupune adoptarea unor legi și reglementări care definesc sancțiunile și deciziile privind utilizarea lor în cazuri individuale, precum și executarea lor ulterioară. Toate aceste procese trebuie să se desfășoare în mod just și eficient. Dacă se dorește ca o sancțiune sau o măsură comunitară să fie utilă, ea trebuie stabilită cu grijă și impusă astfel, încât să nu existe nici o îndoială că ea are o valoare penală corespunzătoare. Sancțiunea trebuie aplicată în mod realist și corect, astfel încât semnificația ei să fie receptată de toată lumea – de societate și victimă, dar și de infractor. Pentru atingerea acestui scop, este necesară o strânsă legătură între societate, infractor și victimă.

Recomandarea R (92)16 trebuie privită ca o paralelă la Regulamentul European al Penitenciarelor, care a făcut obiectul Recomandării (87) 3, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei. Ambele documente constituie un sistem model și au scopul mai degrabă de a defini un corpus de legi europene pentru aplicarea sancțiunilor și măsurilor comunitare, care să servească drept sursă de referință pentru statele membre, îndrumându-le și oferindu-le asistență în legislația și practica lor.

a) Statutul personalului Serviciului de Probațiune

Serviciul de Probațiune își execută sarcinile în baza obligațiilor ce decurg din angajarea în oficiu a ofițerilor de probațiune.

Ofițerul angajat la Serviciul de Probațiune trebuie să aibă o reputație ireproșabilă, capacitate deplină de exercițiu, să susțină examenul profesional la care poate să se prezinte doar în urma unor cursuri de calificare elementară, desfășurate pentru ofițerii Serviciului de Probațiune.

Ofițerii Serviciului de Probațiune trebuie să se autoinstruiască și să-și aprofundeze cunoștințele profesionale.

b) Drepturile și obligațiile ofițerilor de probațiune

Pe durata executării sarcinilor pe care le implică postul, ofițerul Serviciului de Probațiune este obligat să respecte legile, alte acte normative și instrucțiuni. În același timp, el trebuie să acționeze în mod responsabil, să respecte și să protejeze drepturile și libertățile persoanei, demnitatea ei și să evite activitățile care ar duce la compromiterea scopului procedurii penale sau ar pune la îndoială obiectivitatea și imparțialitatea lui.

Ofițerul Serviciului de Probațiune este în drept să afle părerea infractorului cu privire la suspendarea acuzațiilor, la pronunțarea altei categorii de pedeapsă neprivativă de libertate și atunci, când se ajunge la un acord, el poate să prezinte punctul de vedere atât al infractorului, cât și al victimei.

În cazul unei încălcări mai puțin grave a termenelor, restricțiilor sau a îndatoririlor stabilite, ofițerul Serviciului de Probațiune trebuie să-l atenționeze pe condamnat despre greșelile comise și să-l avertizeze că în cazul în care se va repeta acest lucru sau se va comite o încălcare mai gravă a restricțiilor, a condițiilor stabilite, el poate fi scos de sub probațiune și va executa pedeapsa privativă de libertate suspendată.

Ofițerii Serviciului de Probațiune sunt obligați să păstreze confidențialitatea faptelor care li s-au făcut cunoscute în legătura cu executarea obligațiilor de serviciu, chiar și după întreruperea relațiilor de muncă. Condiția de a păstra confidențialitatea nu este valabilă organului de poliție, judecătoriei sau procuraturii în cazul executării probațiunii.

c) Cooperarea Serviciului de Probațiune cu organele de stat și cu alte instituții

Serviciile de Probațiune activează, dacă este cazul, în colaborare cu organele securității, cu instituții de învățământ, cu instituții sanitare, cu bisericile și comunitățile religioase, asociațiile civile, fundații și alte asociații ce urmăresc scopuri

umanitare și, în caz de necesitate, coordonează cooperarea dată din perspectiva utilizării probațiunii și medierii într-o cauză penală.

Pe durata exercitării misiunii sale, serviciile de probațiune cooperează cu organele împuternicite de lege să execute protecția socială legală a copiilor și să le ofere asistență cetățenilor inadaptabili.

În legătură cu executarea probațiunii, colaboratorii Serviciului de Probațiune pot să solicite de la organele de stat, de la persoanele fizice și juridice informațiile și datele necesare.

Serviciul de Probațiune își execută sarcinile în cooperare cu serviciul închisorii. Dacă se consideră că este necesar să se discute cu persoana aflată în detenție, pentru a afla sau a modifica părerea acesteia în legătură cu acțiunea ilegală sau pentru a pregăti pachetul de documente necesar pentru hotărârea instanței de judecată de eliberare condiționată a condamnatului, serviciul închisorii poate permite Serviciului de Probațiune să viziteze condamnatul care se află în detenție sau își ispășește pedeapsa.

III. Baza legală de funcționare a instituției probațiunii

1. Elemente de probațiune reglementate în legislația Republicii Moldova

La 12 iunie 2003, în Republica Moldova au intrat în vigoare dispozițiile noului Cod penal și ale noului Cod de procedură penală, care se remarcă printr-o reglementare extrem de flexibilă a alternativelor la detenție, încă din faza de urmărire penală, precum și prin crearea unui sistem sancționator preponderent educativ pentru minori. Noi instituții, precum medierea și împăcarea în cauzele penale (art. 109 Cod penal), schema de reparații și compensații acordate victimelor pentru daunele materiale suferite prin săvârșirea infracțiunii și munca neremunerată în folosul comunității, reprezintă doar câteva exemple în acest sens.

Aceste noi prevederi se grefează pe necesitatea transpunerii dreptului comunitar în legislația națională, pe de o parte, iar pe de altă parte, politica penală a statului este orientată spre crearea unor alternative reale la pedeapsa închisorii, în vederea evitării costurilor și consecințelor negative ale încarcerării excesive. Legislația națională nu reglementează detaliat toate instituțiile probațiunii (mai ales cadrul instituțional), însă cadrul legal, care dă posibilitate de a aplica probațiunea în cauzele penale, este adoptat. Din analiza Codului penal și al Codului de procedură penală, apreciem că înființarea instituției probațiunii în cadrul sistemului justiției penale din Republica Moldova este posibilă și se poate grefa pe prevederi legale.

Probațiunea poate fi aplicată în cazurile liberării de răspundere penală, prevăzute în capitolul VI Cod penal.

Articolul 54. Liberarea de răspundere penală a minorilor: Persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală, în conformitate cu prevederile procedurii penale, dacă s-a constatat că este posibilă corectarea ei fără a fi supusă răspunderii penale. Persoanelor liberate de răspundere penală, în conformitate cu alin.(1), li se pot aplica măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art.104 Cod penal.

Articolul 55. Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă: Persoana care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală și trasă la răspundere administrativă de către instanța de judecată dacă s-a constatat că este posibilă corectarea ei fără a fi supusă răspunderii penale.

Articolul 57. Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă: Persoana care pentru prima oară a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă ea, după săvârșirea infracțiunii, s-a autodenunțat de bună voie, a contribuit activ la descoperirea acesteia, a

compensat valoarea daunei materiale cauzate sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune.

Articolul 59. Liberarea condiționată de răspundere penală: În privința persoanei puse sub învinuire pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, care își recunoaște vinovăția și nu prezintă pericol social, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspundere penală în conformitate cu procedura penală, dacă este posibilă corectarea acestei persoane fără aplicarea unei pedepse penale.

Probațiunea poate fi aplicată, de asemenea, și în cazurile liberării de pedeapsa penală prevăzute în capitolul IX Cod penal.

Articolul 90. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei: Dacă, la stabilirea pedepsei cu închisoare pe un termen de cel mult 5 ani pentru infracțiunile săvârșite cu intenție și de cel mult 7 ani pentru infracțiunile săvârșite din imprudență sau la stabilirea pedepsei de trimitere într-o unitate militară disciplinară, instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, va ajunge la concluzia că nu este rațional ca acesta să execute pedeapsa stabilită, ea poate dispune suspendarea condiționată a executării pedepsei aplicate vinovatului, indicând obligator în hotărâre motivele condamnării cu suspendare condiționată a executării pedepsei și termenul de probă. În acest caz, instanța de judecată dispune neexecutarea pedepsei aplicate dacă, în termenul de probă pe care l-a fixat, condamnatul nu va săvârși o nouă infracțiune și, prin comportare exemplară și muncă cinstită, va îndreptăți încrederea ce i s-a acordat. Controlul asupra comportării celor condamnați cu suspendarea condiționată a executării pedepsei îl exercită organele competente, iar asupra comportării militarilor – comandamentul militar respectiv. Termenul de probă se stabilește de instanța de judecată în limitele de la 1 an la 5 ani. În cazul condamnării pentru o infracțiune prin care s-au cauzat daune, instanța de judecată poate dispune suspendarea condiționată a executării pedepsei cu condiția că daunele au fost integral reparate până la pronunțarea hotărârii judecătorești. Condiția reparării integrale a daunei nu este obligatorie în cazul condamnării minorilor sau a femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani. Aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat:

- a) să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent;
- b) să nu frecventeze anumite locuri;
- c) să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică;
- d) să acorde o susținere materială familiei victimei;
- e) să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță.

În decursul termenului de probă, instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celui condamnat cu suspendarea

condiționată a executării pedepsei, poate anula, în întregime sau parțial, obligațiile stabilite anterior condamnatului ori adăuga altele, noi.

Dacă, după expirarea a cel puțin jumătate din termenul de probă, condamnatul cu suspendarea condiționată a executării pedepsei a avut o comportare corectă și exemplară, instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celui condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale.

În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în decursul termenului de probă, încalcă în mod sistematic obligațiile stabilite sau ordinea publică, fiind supus răspunderii administrative, instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celor condamnați cu suspendarea executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și la trimiterea condamnatului pentru a executa pedeapsa stabilită prin hotărârea instanței de judecată.

Articolul 91. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen:

Persoanelor care execută pedeapsa cu închisoare, cu trimitere într-o unitate militară disciplinară sau arest și care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sînt condamnate li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară. Aplicând liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art.90 alin.(6) Cod penal (indicate mai sus) în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se aplică condamnaților de către instanța de judecată de la locul de executare a pedepsei, în baza propunerii organului care exercită controlul asupra executării pedepsei. Controlul asupra comportării celor liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen îl exercită organele competente, iar asupra comportării militarilor – comandamentul militar respectiv. Dacă, în termenul de pedeapsă rămas neexecutat, condamnatul încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune administrativă, sau se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată la aplicarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, instanța de judecată, la propunerea organului indicat la alin.(7), poate pronunța o încheiere cu privire la anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat.

Articolul 92. Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă: În privința persoanelor care execută pedeapsa cu închisoare pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, instanța de judecată, ținând cont de comportarea lor în timpul executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, de la pedeapsa complementară.

Articolul 93. Liberarea de pedeapsă a minorilor: Minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave pot fi eliberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se va constata că scopurile pedepsei pot fi atinse prin internarea lor într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art. 104.

Articolul 94. Liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației: Persoana care a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de pedeapsă dacă se va constata că, la data judecării cauzei, datorită schimbării situației, fapta săvârșită și-a pierdut caracterul prejudiciabil și, în virtutea comportării ireproșabile după săvârșirea infracțiunii, persoana respectivă poate fi corectată fără executarea pedepsei.

Articolul 96. Amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și femei care au copii în vârstă de până la 8 ani: Femeilor condamnate gravide și celor care au copii în vârstă de până la 8 ani, cu excepția celor condamnate la închisoare pe un termen mai mare de 5 ani pentru infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave împotriva persoanei, instanța de judecată le poate amâna executarea pedepsei până la atingerea de către copil a vârstei de 8 ani. În cazul în care vreuna din persoanele condamnate, menționate la alin. (1), a renunțat la copil sau continuă să se eschiveze de la educarea lui după avertismentul făcut de organul care exercită controlul asupra comportamentului condamnatei față de care executarea pedepsei a fost amânată, instanța de judecată, la propunerea organului nominalizat, poate să anuleze amânarea executării pedepsei și să trimită condamnată pentru executarea pedepsei la locul stabilit în hotărârea judecătorească. La atingerea de către copil a vârstei de 8 ani, instanța de judecată:

- a) liberează condamnată de executarea părții neexecutate a pedepsei;
- b) înlocuiește partea neexecutată a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă;
- c) trimite condamnată în instituția corespunzătoare pentru executarea părții neexecutate a pedepsei.

Codul procesual penal indică direct la posibilitatea aplicării probațiunii în unele cauze penale în art. 385, conform căruia, la adoptarea sentinței, instanța de judecată soluționează următoarele chestiuni în următoarea consecutivitate: ... 5) dacă inculpatul

trebuie să fie pedepsit pentru infracțiunea săvârșită; 6) dacă există circumstanțe care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului și care anume; ce măsură de pedeapsă urmează să-i fie stabilită inculpatului, luând în considerare și recomandările serviciului de resocializare, dacă o asemenea anchetă a fost efectuată; 8) dacă măsura de pedeapsă stabilită inculpatului trebuie să fie executată de inculpat sau nu etc.

2. Reglementarea internațională în domeniul probațiunii

Preocupările naționale de introducere a alternativelor la închisoare sunt în concordanță cu **Recomandările și Rezoluțiile Consiliului Europei**, printre care se numără:

- **Recomandarea 914** (1981), care definește ca principiu de bază al politicii penale „înlocuirea, pe cât posibil, a pedepsei închisorii de scurtă durată cu alte măsuri, care au aceeași eficiență“.

- **Rezoluția 3 – „Criza economică și infracționalitatea“ – a celei de-a 13-a Conferințe a miniștrilor de Justiție din Europa** (1982), prin care au fost reliefate efectele negative ale crizelor economice asupra bunei funcționări a sistemului justiției penale, fiind identificate, printre altele, și următoarele soluții: evitarea oricărei creșteri a utilizării arestului preventiv și a pedepsei închisorii de scurtă durată, concepând alternative adecvate, susceptibile, de punere în aplicare în perioade de criză economică; restrângerea, pe cât posibil, a încarcerării infractorilor minori și tineri, pentru care reabilitarea este cu atât mai dificilă în perioadele de criză economică; dezvoltarea măsurilor alternative la arestul preventiv și dezincriminarea unor fapte.

- **Rezoluția 76 (10) – „Alternative la pedeapsa închisorii“**, prin care guvernelor statelor membre ale Consiliului Europei li s-a cerut să nu precupețească nici un efort în dezvoltarea alternativelor existente, precum probațiunea și sancțiunile pecuniare, și să studieze posibilitatea introducerii unor noi alternative la închisoare, cu luarea în considerare în mod special a implicării comunității în procesul de resocializare a infractorilor.

- **Recomandarea nr. R (92) 16**, referitoare la Regulile Europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate, prin care guvernelor statelor membre li se recomandă să se inspire în legislația și practica lor internă din principiile reținute în textul Regulilor Europene, cu scopul de a le pune în aplicare în mod progresiv.

- **Recomandarea nr. R (2000) 22**, referitoare la implementarea Regulilor Europene privind măsurile și sancțiunile comunitare, adoptate în anul 1992, considerându-se că aceste măsuri și sancțiuni reprezintă mijloace importante de luptă împotriva criminalității și că ele evită efectele negative ale închisorii.

Recunoscând necesitățile de dezvoltare națională, internațională și regională ca abordare și strategie pentru prevenirea infracționalității și tratamentul infractorilor, recomandări similare celor prezentate mai sus au fost reiterate și de către

Națiunile Unite, ale căror dispoziții de principiu se regăsesc, de asemenea, în cuprinsul celor două coduri din Republica Moldova:

• **Rezoluția 40/33 – Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) (1985)**, care reliefează importanța resocializării minorilor delincvenți în comunitate, plecând de la particularitățile bio- și psihosociale ale acestei categorii de persoane, precum și de la impactul negativ al mediului carceral asupra personalității acestora.

• **Regulile Minime ale Națiunilor Unite referitoare la măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo) 45 - 110 (1990)**, bazate pe principiul respectării drepturilor persoanelor aflate în conflict cu legea, pe finalitatea pedepsei, și luând în considerare creșterea populației carcerale și supraaglomerarea penitenciarelor, vizează încurajarea comunității de a participa mai activ la realizarea actului de justiție și, în special, la tratamentul delincvenților, în vederea dezvoltării simțului de responsabilitate față de societate.

• **Rezoluția 45/112 – Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delicvenței Juvenile (Principiile de la Riyadh) (1998)** reliefează importanța concertării acțiunilor statelor membre în vederea eficientizării eforturilor naționale în domeniul protecției și ocrotirii minorilor și tinerilor, prin diminuarea factorilor criminogeni și prin consolidarea intervențiilor statale în asigurarea socializării/resocializării acestora.

Față de cadrul legal prezentat mai sus, intervenția serviciilor de probațiune ar putea fi structurată pe următoarele aspecte:

1. elaborarea referatelor de evaluare cu privire la învinuți sau inculpați, în faza urmăririi penale și a judecății;

2. participarea consilierului de probațiune la ședința de judecată, în calitate de specialist, pentru a oferi informații utile instanței de judecată la aplicarea măsurilor preventive alternative la arestare și în etapa individualizării pedepsei, și a formula recomandări în privința modalității de sancționare a minorului care a săvârșit fapte prevăzute de legea penală;

3. realizarea medierii victimă–bănuț / învinut / inculpat, pe baza dispoziției procurorului și a acordului părților, în cazul infracțiunilor pedepsite la plângere prealabilă, unde împăcarea părților înlătură răspunderea penală;

4. supravegherea învinuților pe perioada termenului de probă, în cazul în care s-a dispus suspendarea condiționată a urmăririi penale și liberarea de răspundere penală;

5. supravegherea modului de executare a muncii neremunerate în folosul comunității, în colaborare cu administrația publică locală;

6. supravegherea măsurilor de constrângere cu caracter educativ aplicate minorilor și inițierea unor programe specializate de reinserție socială a acestora;

7. supravegherea persoanelor față de care s-a dispus liberarea de pedeapsă penală pe termenul de încercare stabilit de instanța de judecată.

Bibliografie

Acte normative naționale:

1. *Codul penal al Republicii Moldova*. Editura „Cartier“, Chișinău, 2002.
2. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*. Editura „Cartier“, Chișinău, 2003.

Acte normative străine:

3. *Уголовный кодекс Швейцарии*. Sankt Petersburg, 2002.
4. *Уголовный кодекс Швеции*. Sankt Petersburg, 2002.
5. *Уголовный кодекс Дании*. Sankt Petersburg, 2002.
6. *Уголовный кодекс Голландии*. Sankt Petersburg, 2002.
7. Legea Republicii Cehia, nr. 257 din 14 iulie 2002 cu privire la Serviciul de Probațiune și Mediere.

Reglementări internaționale:

8. Regulile Minime ale Națiunilor Unite pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo).
9. Recomandarea nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre referitoare la Regulile Europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate.
10. Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985 despre Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).

Literatură de specialitate:

11. Raportul Misiunii de Evaluare „Implementarea probațiunii în Republica Moldova: realități și perspective (16 - 19 iulie 2003)“.
12. Carol Mansell (Marea Britanie). *Modelul britanic al sistemului de probațiune*. Material prezentat la Conferința Internațională „Implementarea probațiunii în Republica Moldova: realități și perspective“.
13. Kevin Haines (Marea Britanie). *Ce este probațiunea*. În: Manualul consilierului de reintegrare socială și supraveghere. Editura „Themis“, p.56.
14. Pavel Abraham, Victor Nicolaescu, Ștefăniță Bogdan. *Introducere în probațiune*. Editura „Național“, București, 2001.
15. Graham W. Giles. *Administrarea justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale*. Editura „Expert“, București, 2001.
16. Ioan Hurdubaie. *Spațiul penal paneuropean din perspectiva Consiliului Europei*, București, 1999.

Publicații periodice:

17. *Probațiunea în România*, Anul I, nr. 1/2002, București, 2002, Ministerul Justiției, România.
18. *Dezvoltare comunitară*, Anul I, nr. 2/2002, București, 2002, Ministerul Justiției, România.
19. *Managementul serviciilor de reintegrare socială și supraveghere*, Anul I, nr. 4/2002, București, 2002, Ministerul Justiției, România.
20. *Supravegherea și asistența persoanelor condamnate*, Anul I, nr. 6/2002, București, 2002, Ministerul Justiției, România.